

Kruhová architektúra doby bronzovej

Referát sa zameriava na kruhovú architektúru doby bronzovej zo všeobecného hľadiska a zároveň detailnejšie rozoberá problematiku kruhového objektu z lokality Lovčičky, preskúmanú J. Říhovským.

- roku 1968 sa podarilo prvýkrát zachytiť kruhový mladoneolitický areál v osade kultúry s moravskou maľovanou keramikou pri Těšeticích-Kyjoviciach na južnej Morave. Následným systematickým výskumom bol areál tohto typu po prvýkrát v Európe celoplošne archeologicky preskúmaný, zdokumentovaný a publikovaný. Nasledovali objavy ďalších analogických kruhov- na Morave, v celom strednom Podunajsku, Bavorsku, strednom Nemecku....
- šírenie ideje rondelov zo stredného Podunajska smerom do západnej a severozápadnej časti kontinentu a smerom na východ a severovýchod, kde sú kruhové pôdorysy neolitických sídlíšť bežné. Tiež budovanie škandinávskych opevnení a najstarších anglických "henges" má byť viazané na stredoeurópske rondely.
- najstaršie kruhové priekopové areály sú na území Čiech doteraz známe zo začiatku mladšieho neolitu, v moravskom prostredí z doby nástupu civilizácie s moravskou maľovanou keramikou.
- o existencii rondelov či rondeloidov v stredoeurópskom eneolite a v dobe bronzovej už dnes niet pochyb. V moravskom prostredí spomeniem len rondeloidy zo staršej doby bronzovej v Troskotoviciach, Šumiciach a Vlasaticiach.
- podľa doterajších výskumov sa zdá, že variabilita kruhových architektúr doby bronzovej bola ešte väčšia než tomu bolo v eneolite.
- kruhové kultové miesta doby halštatskej, známe zo západonemeckej protokeltskej oblasti, sú nanovo objavované obzvlášť na Morave. Ide o pomerne malé, ľahko konštruované kruhové útvary na sídliskách horákovskej kultúry pri Křižanoviciach na Vyškovsku a v Kuřimi pri Brne.
- doba existencie jednotlivých rondelov je rôzna, ale väčšinou nepresiahla obdobie 30-40 rokov.
- po stránke formálnej existuje značná variabilita stredoeurópskych rondelov. Vo väčšine prevažujú priekopové objekty, čisto palisádové areály sú doteraz vzácnosťou. Za relatívne najstaršie sú považované menšie jednoduché (tzn. jednopriekopové) kruhy. Prevažujú napríklad na južnej Morave a v Dolnom Rakúsku. Ešte v prvej vlně výskytu sú však zastúpené aj kruhy dvojité a trojité.
- ako malé sú klasifikované kruhy s vonkajším priemerom zhruba od 35-70 m, ako stredné s priemerom do 100 m a veľké kruhy majú priemer od 100-150 m.
- fortifikačné prvky rondelovej architektúry tvorí masívna nálevkovitá priekopa s hrotitým spodkom, drevené palisády a prípadne hlinený násyp. Otvorený zostáva problém valu. V prípade defenzívnych objektov je val umiestnený vždy za priekopou, smerom dovnútra objektu. V prípade sociokultúrnych architektúr však býva sled fortifikačných prvkov opačný. Priekopa ohraničuje val z vnútornej strany.

- všetky fortifikačné prvky bývajú spravidla na štyroch miestach prerušené, čím vznikali vchody do rondelov.
- počet vchodov nie je zdanlivo presne určený. Uvádzané sú rondely s dvomi, tromi, štyrmi a viac vchodmi. Najcharakteristickejší je zrejme počet štyroch vchodov. V ostatných prípadoch môže ísť o anomálie alebo nedokončené stavby.
- technická realizácia kruhových objektov mladšieho praveku je samozrejme iná než v prípade neolitických rondelov. Preukázateľne ešte do konca staršej doby bronzovej sa udržiujú pomerne masívne priekopové útvary s paralelnými vnútornými drevenými palisádami, ale aj bez nich. Zároveň sa uplatňuje ľahšia a menšia palisádová konštrukcia, ktorá postupne získava prevahu.
- pôdorysne prichádza do úvahy deformovaný kruh či ovál (tzv. rondeloid), ale aj pomerne pravidelný kruh. Vnútro starobronzových priekopových areálov môže niesť stopy hospodárskej aj funerálnej aktivity.
- presná funkcia rondelov ešte nie je celom objasnená. Mohli mať sociálnu funkciu (napr. zhromažďovaciú, správnu, riadiacu), ale aj ekonomickú či sakrálnu spojenú s určitým kultom a možno tiež informačnú, kalendárnu, ktorá je najspornejšia a najviac diskutovaná.

Lovčičky

- osada ľudu velatickej kultúry v trati Žľaby v katastri obce Lovčičky
- zistené niekoľkonásobné osídlenie lokality v praveku a ranej dobe dejinnej, obzvlášť v dobe starobronzovej unětickej kultúry a mladobronzovej kultúry velatickej
- v juhovýchodnej časti v centre unětických objektov, odkrytý fragment kruhového žľabu, zrejme pravidelný ovál s priemerom asi 13 - 15 m
- štyri vstupy
- je možné, že žľab neuzatváral celý kruh, ale obmedzoval sa len na zachytenú časť
- datovanie problematické. Kruhový objekt pochádza pravdepodobne z obdobia unětickej alebo velatickej kultúry.
- na juhozápadnom okraji, zachytená štvoruholníková žľabová konštrukcia. S datovaním a funkciou sú spojené rovnaké problémy ako pri kruhovom žľabe.

Literatúra: Podborský, V. 1999 (ed.): Sociokultovní architektura na Moravě. Brno.

Podborský, V. 2006: Ještě jednou k osadě lidu velatické kultury v Lovčičkách, Pravěk NŘ 2004/14, 147-162